Visita a l'art rupestre
Empresaris turístics del Matarranya participen en un taller per a promocionar els béns culturals.

Entrevista a Hipòlit Solé
L'expresident d'Ascuma fa balanç del seu mandat i analitza els reptes de futur de l'entitat.

Institut d'Estudis Lliterans
Naix a Tamarit una nova associació per treballar per la cultura de la comarca de la Llitera.

TEMPS DE FRANJA

Alta Ribagorça · Baixa Ribagorça · Llitera · Baix Cinca · Matarranya

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 10 • núm. 82 • La Franja, gener de 2009

ANA ALFARO

«Chaminera» de la Franja

«La Chaminera» en una actuació de presentació del seu nou disc

EDITA:
Iniciativa Cultural de la Franja
C/ Pla, 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
Associació Cultural del Matarranya
Consells Locals de la Franja
Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:
Màrio Sasot
msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:
Hipòlit Solé

CAP DE REDACCIÓ I MAQUETACIÓ GRÀFICA:
Isabel Calaf • T. 661 470 457
tempsdefranja@telefonica.net

COORDINACIÓ DE COMARQUES:
Marta Canales

CONSELL DE REDACCIÓ:
Antoni Bengochea, José Miguel Gràcia, Artur Quintana, Lluís Rajadell i Carles Sancho (el Matarranya).
Jaume Casas, Pep Labat i Damià Torrent (el Baix Cinca).
Carles Barrull, Glòria Francino i Josefina Motis (la Llitera i la Ribagorça).
Carme Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:
Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:
Susanna Barquín, Esteve Betrià, Tomàs Bosque, Josep A. Carrégalo, Miquel Estaña, Quim Gibert, Marc Martí, Joaquim Montclús, Francesc Ricart, Carles Sancho, Ramon Sistac, Natxo Sorolla, i Carles Terès.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:
978 85 15 21

IMPRESSIÓ i PRODUCCIÓ:
Gràfiques del Matarranya, SL
grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000
ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:
Albelda
Estanc Conchita
Calaceit
Papereria Abàs
El Torricó
Llibreria Pilarín
Fraga
Llibreria Badia i Llibreria Cabrera
Girona
Llibreria Les Voltes
Lleida
Llibreria de la Generalitat
Mequinensa
Papereria González
Reus
Llibreria Gaudí
Saidí
Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla
Saragossa
Papelería Germinal. C/ Sepulcro, 21
Tamarit
Estanc Patrito
Tortosa
Llibreria El Temple
Vall-de-roures
Llibreria Serret

Europa amonesta al Govern d'Aragó

El passat dijous 11 de desembre, el Consell d'Europa, a través del seu informe sobre l'aplicació de la "Carta Europea de les Llengües Regionals o Minoritàries" (segon cicle de revisió) a Espanya, crida l'atenció al Govern d'Espanya sobre diferents punts. Pel que fa a les dues llengües minoritàries d'Aragó, aragonès i català, malgrat que en el primer, cicle de revisió, el Consell de Ministres va encoratjar a les autoritats a reforçar la protecció d'ambdues i a prendre les mesures necessàries per aplicar el marc jurídic adequat, ni el Govern aragonès format el 2003, ni l'actual, és clar, han presentat al Parlament el corresponent projecte de Llei.

L'informe destaca, entre d'altres, la difícil situació en què es troben l'aragonès i el català a Aragó, a causa de la inexistència del marc jurídic, es queixa de la manca d'informació per part de les autoritats i insta les mateixes a prendre mesures per al seu ús en la vida pública i la seua inclusió en els programes oficials d'ensenyament.

Concretament en l'informe es diu: "El Comitè d'Experts encoratja a les autoritats competents a accelerar l'adopció d'un marc jurídic específic per a la protecció i promoció de l'aragonès i el català a Aragó, i a prendre les mesures necessàries per assegurar la seua aplicació."

A més a més, el Comitè de Ministres, òrgan polític del Consell d'Europa, davant dels incompliments de l'Estat Espanyol, en aquesta matèria, : "recomana a les autoritats que prenguin en consideració totes les observacions del Comitè d'Experts i que abans que res...", pel que fa referència a les llengües minoritàries aragoneses, en el punt 5, d'aquelles recomanacions, diu que : "prenguin mesures per adoptar un marc jurídic a fi i efecte de protegir i promoure les llengües aragonesa i catalana a l'Aragó" Davant d'aquest requeriment, no li queda cap altra alternativa al Govern d'Aragó que presentar a les Corts aragoneses, el més aviat possible, el projecte de Llei de Llengües que incorpori totes les recomanacions.

Iniciativa Cultural de la Franja" (formada per l'Associació Cultural del Matarranya, l'Institut d'Estudis del Baix Cinca i el Centre d'Estudis Ribagorçans), vol fer públic el referit informe i demanda als partits polítics aragonesos en general, i al Govern d'Aragó especialment, el compliment d'allò establert en l'esmentat informe del Consell d'Europa, de data 11 de desembre del 2008. Tant Iniciativa Cultural de la Franja, com les associacions culturals que la conformen, no els mou un altre objectiu que la defensa del patrimoni cultural i lingüístic de tots els aragonesos i el respecte als drets dels parlants de qualsevol de les tres llengües d'Aragó, però molt especialment, al català i aragonès per estar en clara situació de perill i indefensió.

ESTISORES- Miguel Estaña

s u m a r i

2 Editorial

3 Salutació del director
Cartes dels lectors

4 El Matarranya

8 El Baix Cinca

10 Entrevista
Hipòlit Solé,
gestor i expresident de
l'Associació Cultural del Matarranya

12 La Llitera

15 Tema del mes

16 Aragó

17 Gent de Franja

18 Països Catalans

19 Opinió:
Simon Yorke viu al Carxe

salutació del director

Aquest passat mes de desembre ha sortit al carrer l'últim treball discogràfic i literari del grup La Chaminera i inclou, com és habitual en ells, alguns temes en català recollits d'autors i àmbits tradicionals d'aquestes comarques.

Cada volta és més habitual que els grups folklòrics aragonesos incloguen en els seus treballs discogràfics, junt amb textos en castellà i/o aragonès, alguna peça en català, com es el cas de Biella Nuey, Hato de Foces, La Orquestina del Fabirol, etc.

Però no tan sol els folklòrics. També grups del món del Pop i el Rock, com és el cas dels desapareguts Ixo Rai o dels més actuals Prau, Acero, Dechusban, Mallacán, etc. molts d'ells procedents de la capital d'Aragó, han fet alguns temes en català, com es pot veure/sentir al doble CD *Sons del Matarranya*.

Tot això és molt important, doncs demostra que el treball fet des de les nostres terres ha tingut un ressò positiu i un respecte per part de la gent que fa creació a la resta d'Aragó. Tots aquests grups de folk i rock arriben a una important número de gent jove i sectors culturals molt dinàmics, als quals és molt important donar-lis la imatge real i viva de la diversitat lingüística dels nostres territoris.

També és molt positiva, per a donar a conèixer la nostra cultura a l'exterior, la col·laboració de músics i escriptors franjolins amb artistes de la resta d'Aragó i dels Països Catalans.

Màrio Sasot

cartes dels lectors

Binixiflat a Fraga en castellà

Acceptaria un grup de titelles d'Holanda anar a Flandes (Bèlgica), ambdós territoris de llengua neerlandesa, i actuar en francès? O permetria l'Ajuntament de Madrid que un grup portoriqueny actués en anglès en aquesta ciutat? Doncs el capvespre de dissabte 13-12-08 Binixiflat, un titellaire d'Arenys de Munt, va presentar a Fraga El peix d'or en versió castellana. És difícil d'entendre que aquell a qui l'entendreix la canalla i la solidaritat, segons resa la web d'aquest grup, sigui tan poc sensible i solidari amb la seva pròpia llengua. L'organització anava a càrrec de Taraneya-Titiriteros de Binéfar amb la col·laboració de l'Ajuntament de Fraga.

Quim Gibert
Fraga, Baix Cinca

Sant Cebrià de Rosselló

Llegeixo al número del desembre passat, el 81 d'aquesta revista, a la pàgina 17, dins de l'article dedicat al senyor Alberto Bayona, que va treballar un temps a França a Saint Ciprien-Plage. Passa, però que Saint Ciprien-Plage no és a França sinó a Catalunya, o en tot cas no més a França que Lleida a Espanya –una ciutat que també se cita en aquest article però de la qual no s'indica pas que sigui a Espanya. En fi, del que es tracta és que Saint Ciprien –amb platja o sense- és un poble català del Rossellò, comarca també catalana, i que té com a nom Sant Cebrià del Rosselló. És un poble no precisament de bona fama entre els republicans espanyols que fugien del franquisme l'any 1939, ja que al seu terme s'hi va contruir un dels primers camps de concentració on el govern de la França democrática els va acollir tan malament com va saber. Ah, per cert, els francesos amb el seu afany destructor l'anomenen Saint Cyprien –com els castellans Monroyo a Mont-roig, per exemple.

Pere Peitaví
Girona

La (in)Cultura de Thais Villas

En una entrevista a Aragon Television vaig veure la Thais Villas, una xica de Fraga que fa de reportera a La Sexta. Tal com anava passant l'entrevista, jo anava evolucionant de la més desagradable sorpresa al cabreig monumental, crec que basat en sentir-me greument ofesa.

Que una catalanoparlant vagi a la televisió autonòmica per dir "que el fragatí no té gramàtica", "que Fraga –i suposo que la Franja, per extensió– som terra de ningú" o "que estem enmig del no res" van ser algunes de les meravelloses frases que una fragatina va ser capaç de dir del seu propi poble i de la seva pròpia gent.

Doncs, amb la vènia, diré que el fragatí, evidentment català, té gramàtica, morfologia, sintaxi i una rica lexicologia. Ara, que si la Thais no té cap formació al respecte i pensa que "si jo no en tinc ni idea, no existeix", doncs la noia va ser molt conseqüent.

El nostre territori no és terra de ningú. Tot el contrari, és la nostra terra o, almenys, dels que ens preocupa, dels que hi vivim i dels que ens la sentim nostra.

I per acabar, a fe de déu que "el no res" pot ser l'estat mental d'alguns, però no és, de cap sentit ni manera, el lloc on ens trobem els fragatins o la gent de la Franja.

De savis és rectificar... i cal fer-ho.

J. Bagué

L'ESMOLET

Extremistes radicals

Qui nega que el català és la llengua que parlem a la franja oriental d'Aragó pot ser dues coses:

1. Un ignorant que no ha tingut cap formació sobre el tema.

2. Un extremista radical.

El primer punt és de fàcil solució. Només cal informar-se al departament de filologia de qualsevol universitat del món. La segona tipologia té mal remei: la persona, ofuscada pel seu radicalisme cec, sap de què va la cosa però persisteix en la fal·làcia. Tan se val si són professors, polítics o titulats universitaris; com a bons extremistes, no atenen a raons encara que aquestes estiguin certificades per la ciència filològica. En qualsevol lloc civilitzat, aitals personatges quedarien inhabilitats per exercir càrrecs de responsabilitat o, si més no, se'ls demanaria que esbravessin les fòbies en privat. Tanmateix al nostre país hi ha barra lliure en qüestions de cultura. Aquí els individus que arremeten contra tot allò que s'anomeni català tenen tirada.

Aquestes paraules me les ha provocat el relat d'una reunió que un partit polític va fer amb els seus edils del Matarranya per veure què opinaven sobre la llengua que es parla a la comarca. Mentre m'ho explicaven, la gent que omplia el saló cultural de La Portellada, acabava de gaudir de la 9a Trobada Coral, on el català s'havia usat sense complexos tant en les cançons com en els parlaments. La realitat, malgrat tot, encara deixa lloc a l'esperança.

Carles Terès

Les V Jornades Culturals sense ASCUMA

■ **Carles Sancho**

Els responsables de les V Jornades Culturals del Matarranya d'enguany han oblidat l'única associació cultural d'àmbit comarcal amb quatre cents socis i amb dinou anys d'existència: l'Associació Cultural del Matarranya. No sabem si és a conseqüència del recolzament d'aquesta a la llengua pròpia del territori; l'element cultural més important del nostre patrimoni comú a totes les viles de la comarca, cosa que no passa a cap altra comarca aragonesa. La presència i la col·laboració en les mateixes de la nostra entitat ha estat nul·la, contràriament al que passava a altres convocatòries, concretament en la II, III i IV. Una associació que l'any que ve commemorarà els 20 anys d'existència i de foment de l'activitat cultural a la comarca. La nostra trajectòria és altament destacada en el conjunt de la comarca: hem publicat de més de 50 llibres, sóm promotors de sis col·leccions, editem la revista mensual *Temps de Franja*, organitzem classes de català, hem enregistrat CDs, trobades culturals d'estiu, promocionem i fem difusió d'exposicions, realitzem activitats per la dinamització de la lectura i de la llengua pròpia, col·laborem amb altres entitats, estem presents en fires... Abans que Calaceit fos capital cultural de la comarca, nosaltres ja li havíem atorgat aquesta categoria deu anys abans constituïnt la nostra seu en aquesta vila per mèrits propis. Ara, lamentablement, que Calaceit siga la seu de la Conselleria de Cultura i d'ASCUMA no ha estat una garantia per una necessària comunicació i col·laboració per part de l'entitat comarcal. És ben negatiu que dos anys al capdavant del seu càrrec com a conseller siga capaç de llençar bona part de la faena de l'anterior conselleria, que li recordo va iniciar i promoure les jornades, i de prescindir de 20 anys d'activisme cultural d'ASCUMA, treball reconegut per totes les institucions autonòmiques i nacionals amb qui col·laborem de manera permanent, com no podia ser d'altra manera. Recordem actes d'anteriors convocatòries on la nostra entitat i la nostra llengua va tindre una presència destacada: la presentació de *Sons del Matarranya* a la Vall del Tormo i del llibre *Tornem a ser menuts* de Susana Antolí a Lledó l'any passat, la presentació d'*Els parlars del Matarranya* de Pere Navarro i de la pàgina web d'ASCUMA a Valljunquera, la taula redona *La llengua com a identitat cultural* a Fórnols, L'associacionisme motor cultural de la comarca del Matarranya a Beseit l'any anterior, la presentació de l'exposició *La llengua catalana a l'Aragó* produïda per ASCUMA i del llibre de Pasqual Vidal *A la falda de la iaia* a Pena-roja, els actes d'homenatge als escriptors en català Teresa Jassà i Desideri Lombarte –per cert, socis fundadors de la nostra associació–, la taula redona *Sobre la literatura al Matarranya* i el recital del Duo Recapte a Fondespatla i el concert de Los Draps a Montroig de la segona convocatòria. En resum, senyor conseller, és una llàstima prescindir de l'única entital cultural comarcal amb una activitat i vida realment meritòria que ja voldrien la major part de les comarques, com ens fan saber constantment les entitats amb qui col·laborem.

VILES I GENTS

Com li ho explico als fills?

No, no, la vertadera identitat dels Reis Mags no és el que més em preocupa desvelar-li ara. De fet, ja no té cap interès en conèixer de qui provenen, mentre els aconsegueixi. Gairebé no mostra il·lusió davant l'expectativa d'un nou obsequi: només exigeix obtenir-lo al més aviat possible. Em pertorba que no m'entengui quan li digui que els bons són els honrats i que els dolents són els que roben, aquells que menteixen... encara que surtin com a famosos ben pagats a la televisió; encara que en les pel·lícules d'ara sempre guanyin els delinqüents astuts o malgrat que alguns polítics corruptes acabin complint petites penes i sortint amb les mans plenes. Ara m'inquieta com explicar-li al meu fill per què es presumeix de donar-li a la FAO 12 milions d'euros en aquests últims anys, per tractar de pal·liar la fam de milions d'éssers innocents, mentre se li regalen 400 a un entrenador de futbol per no fer bé la seva tasca. Tampoc sé com contar-li que els escàndols dels personatges vulgars de certs reality xous no són més importants que els esforços silenciosos i abnegats d'un científic, d'un polític, d'una actriu o d'un escriptor. Com vaig a demanar-li que s'esforci en els seus estudis? Com li conto que el suïcidi de Daniel James, emès per la televisió, no és un altre reality xou més, malgrat el seu gran èxit d'audiència? Em temo que, com diu aquell vell refrany: "val més una imatge que mil paraules"; la meva capacitat educativa s'ha vist desbordada pels videojocs violents, el cinema d'acció, la premsa groga i la mala televisió.

Silvestre Hernàndez

Professionals del turisme es reuneixen per a promocionar l'art rupestre

Irene Torà

El passat dia 27 de novembre la Comarca del Matarranya va convocar el IV Taller Participatiu per a la promoció dels centres d'oci i culturals de la Comarca del Matarranya.

Aquest tallers es convocan una vegada a l'any per a propietaris i professionals del sector turístic i cultural de la comarca per ampliar coneixements en els recursos turístics de la nostra zona, i aquest any anava dirigit a conéixer l'Art Rupestre de la Comarca per a poder donar una millor qualitat informativa i poder canalitzar als visitants als emplaçaments rupestres representants de l'Art Rupestre Levantí de Beseit (la Fenellassa) i Queretes (els Gascons i la Roca dels Moros). Aquest art, que és Patrimoni Mundial de l'UNESCO des del 2001, va ser descobert per l'arqueòleg calaceità Joan Cabré en 1903 en la Roca dels Moros del Calapatá, a Queretes, fet que està documentat al Museu de Calaceit que porta el seu nom.

COMARCA DEL MATARRANYA

Visita a l'abric rupestre dels Gascons a Queretes

Aquest projecte de catalogació de les pintures i tancaments dels abrics per a la seua protecció ha estat financiat per la Direcció General de Belles Arts i coordinat per la Comarca del Matarranya. L'important es donar a conéixer al públic aquest patrimoni i durant la jornada posterior al dinar celebrat al Mas del Rei de Calaceit es va estudiar la possibilitat de crear una ruta d'art rupestre per si mateixa o un subproducte dins de tota la gran història cultural que aquesta comarca conserva.

Aquests intercanvis entre professional del turisme i la cultura i els tècnics i polítics de la Comarca són interessants per a tots ja que els professionals tot i fer feines diferents comparteixen clients i els han d'orientar igual, amb la mateixa informació, informació que ha d'estar a l'abast de tots i cada un dels agents que intervenen en el procés turístic i que moltes vegades no arriba convenientment des de les Institucions.

JOSEP PUCHE

ARRIBAN LES PRIMERES NEUS ALS PORTS DE BESEIT. El 2 de decembre la neu estava present a 700 m d'altitut i degut a les baixes temperatures va donar els primers problemes per pistes forestals. La foto mostra els camins entre a Beseit, Fredes i Sant Miquel d'Espinalva de Vall-de-roures.

L'ARGADELL

Política en minúscula

Erols és un poemari del pintor i poeta de Sagunt Manuel Bellver; diu el poema *Ramaria formosa*: Per la pinassa les lletres corren, canten i espanten escorpins… I a *Amanita Vaginata*: Llisquen papallones al voltant de l'arç. Amb el seu ball escriuen allò que jo no escric…

Des de la vicepresidència de la DGA s'ha dit que la Llei de Llengües no serà la Llei de la Llengua Catalana (?) El conseller de Medi Ambient, Sr. Bone(t), originari de la Torre del Comte –com jo- tampoc ho té clar. El PAR demostra immaduresa política, una posició falsa amb l'aspecte lingüístic, i/o coixeja d'assessorament; tard o prompte s'haurà de definir clarament, formar a la militància i assumir la pluralitat d'Aragó. I, evidentment, fer pedagogia davant del seu electorat.

I el president Iglesias confirma que la única llei que reconeix que el català i l'aragonès són llengües pròpies d'Aragó –la Llei de Patrimoni Cultural- l'ha aprobat el PP. Així, consciència i consens. Només vull afegir que l'any 97 el PP-PAR manàven junts i convocàren el premi Guillem Nicolau de creació literària en català que precisament el vaig guanyar. Per cert, el Director General de Cultura i Patrimoni en aquell moment, Sr. Domingo Buesa, va enviar-me una notificació dient que em comunicarien per carta el dia i el lloc per recollir el premi; avui la carta encara no la tinc. Tampoc s'ha fet mai cap acte protocolari per a rebre'l. Així anem… allà on les coses canvien.

Juli Micolau

Reunió a Calaceit per a *treballar la memòria oral*

■ **Arnau Timoneda**

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

Participant de l'acte al Saló de Plens de l'Ajuntament deCalaceit

Treballant la memòria oral al Matarranya va ser el títol que es va donar a la jornada que es va celebrar a Calaceit la tarda de dissabte 29 de novembre al Saló de Plens de l'Ajuntament. L'acte va començar amb el parlament de la Regidora de Cultura Isabel Calaf donant la benvinguda a tots els assistents a la jornada i, a continuació, Carles Borrull, representant de l'Institut Ramon Muntaner, feu una breu reflexió sobre la necessitat i la divulgació de la recerca etnològica com a part important del patrimoni cultural. Artur Quintana, moderador i participant de la taula redona, parlà sobre els estudis del patrimoni immaterial al Matarranya on incidí, sobretot, en alguns materials poc o gens investigats en la recopilació del Molinar i de la necessitat de continuar fent treballs més específics d'aprofundiment. Josep A. Carrégalo presentà el seu treball publicat recentment *Mont-roig. El patrimoni immaterial* (la literatura oral) on incidí en el procés investigador que va seguir i de les dificultats que hi va trobar i va llegir un quants exemples del material recopilat. Carles Sancho parlà de la formació de l'arxiu de jocs tradicionals, mostrà diferents materials de jocs i destacà la presència d'aquests en l'obra literària d'alguns autors matarranyencs. Finalment, Margarita Celma ens explicà la seua experiència en la direcció de Corals del Matarranya i, en primícia, vam poder escoltar algunes cançons gravades en el disc que pròximament editaran. Ens convidà a la IX Trobada de Corals del Matarranya que enguany es celebrarà a la Portellada i ens comentà el projecte educatiu interdisciplinar *Tots Junts a l'escola* de Vall-de-roures. La jornada va ser coordinada per l'Institut Ramon Muntaner dins d'un cicle d'activitats sobre la memòria oral a tot el territori de llengua catalana promogut pel Centre de Cultura Popular i Tradicional Catalana. En l'acte també hi participaren l'Associació Cultural del Matarranya, l'Ajuntament de Calaceit i Iniciativa Cultural de la Franja.

Del blog a l'impremta

■ **Redacció**

Octavio Serret, l'emprenedor llibrer de Vall-de-roures, ha donat una passa més en la seua implicació editorial amb la coedició, amb Marboré Editores, d'un llibre, *Madera de blog*, que conté nou relats procedents del blog literari de la Llibreria Serret. Tots els autors son de la comarca del Matarranya o mantenen una estreta relació amb ella. La presentació del llibre va celebrar-se el passat dia 25 d'octubre a la mateixa llibreria. En poques hores es van vendre més de cent exemplars de l'obra, que ha permés als narradors participants donar el salt des del ciberespai a la imprenta.

Recentment, Octavio Serret va ser també coeditor amb Aeditors de *El riu que parla*, un recull de trenta contes en català escrits per autors catalans i aragonesos i que, com en el cas de *Madera de blog*, avans d'arribar a l'impremta havien estat 'penjats' a la web de la Llibreria Serret.

Madera de blog arranca amb un pròleg de l'escriptor Francisco Javier Aguirre, que ha dedicat bona part de la seua obra a la comarca del Matarraña, de la que és un bon coneixedor. Els autors dels relats son Alicia Estopiñá, Antonio Monfort, Javier Alcón, Blas Gallego, Marina Gracia, Juan Carlos Gil, Pedro Gómez, Alberto Rebollo i Gilberto Tejedor. Els editors resalten la varietat d'estils i temes que impera dins de la selección publicada així com la «qualitat literaria» dels autors. Afegeixen que la publicació demostra «la floreixent activitat literària que existeix en esta sugerent, vital i inspiradora regió».

IX Trobada de Corals a la Portellada

■ Carles Terès

CARLES TERÈS

Ja són nou anys i la Trobada no experimenta símptomes de decadència. Ans al contrari. Les corals matarranyenques van complint anys. Alguns dels seus membres, com és natural, van canviant, però cada desembre podem gaudir d'aquest espectacle en una vila diferent.

Enguany la festa –festa de la música, de la cultura, de l'esforç i de la identitat– va omplir de gom a gom el saló cultural de la Portellada. No hi cabia ni una agulla –en puc donar fe. Les formacions vocals s'anaven succeint a l'escenari entre calorosos aplaudiments. Les cançons interpretades van durnos de viatge per diferents paisatges musicals. Impossible l'avorriment: dels estàndards americans als temes populars del món; dels clàssics més clàssics a les cançons de la nostra comarca. Precisament una de les fites que ha assolit aquesta trobada és la recuperació, harmonització i interpretació d'un extens repertori musical d'aquesta terra. A La Portellada vam poder gaudir de l'estrena absoluta de cinc temes populars del Matarranya en llengua catalana.

La menció honorífica Miguel de Aguilar, que cada any s'entrega a un músic de prestigi, va ser enguany pel compositor i director gallec Rogelio Groba. Com és tradicional, va harmonitzar una cançó tradicional de la comarca, en aquest cas la divertida "Cançó de les Mentides". Aquesta peça va ser interpretada deliciosament pel conjunt de Corals del Matarranya. Feia goig de veure l'escenari atapeït de cantaires, cadascun amb la indumentària de la seua formació, interpretant aquesta cançó i dues més de propina, "Ai Xiquetes si Baixàreu" de B. Bibiloni i "Aubades del Matarranya" de M. Celma –aquesta darrera acompanyada pels gaiters "La Pegalosa" de la Terra Alta.

Els parlaments de presentació alternaren el català i el castellà. Tenint en compte la transversalitat d'aquesta Trobada, on hi participen i assisteixen autoritats i públic de molt diverses sensibilitats, es pot considerar com un triomf. Potser el desè aniversari serà el de l'us normal i desacomplexat de la llengua del Matarranya.

L'esdeveniment va acabar amb un sopar de germanor on els satisfets cantaires van poder relaxar la tensió de tantes hores de preparació. Va ser una bona cloenda per aquesta festa de la cultura, de la nostra cultura.

Concert de Nadal a Massalió de la Federació Musical de la Comarca

■ Irene Torà

IRENE TORÀ

El dissabte dia 20 de desembre va tenir lloc a Massalió el tradicional Concert de Nadal que les Escoles de Música de la Federació Comarcal de Música del Matarranya fa cada any a un poble diferent del territori.

Alumnes i professors a través de cançons i músiques tradicionals nadalenques van mostrar els avenços de l'alumnat durant aquests mesos.

Les Escoles de Música al Matarranya tenen una llarga trajectòria als nostres pobles i han contribuït a l'educació dels seus habitants des de fa anys.

Degut al gran problema de despoblació de la nostra comarca, les escoles de música d'alguns pobles se van agrupar en una Federació Comarcal al igual que les escoles de primària se van agrupar en CRA, Centre Rural Agrupat. Aquesta unió se va fer a través de la Comarca del Matarranya per rebre ajuts d'aquesta institució i per compartir professorat, aunar esforços i sobretot conservar les escoles. Però amb els pas dels anys, els ajuts econòmics per part de la Comarca són més escasos i el suport del conseller de cultura de la Comarca inexistent. Parlem cada dia de recuperar la nostra comarca, d'atraure població com a punt prioritàri del nostre futur. Però de moment per als que vivim aquí, el nostre futur són els nostres fills i no volem perdre cap oportunitat de desenvolupament cultural per a ells.

Gràcies a l'esforç d'alumnes, professors i pares que formen part de les juntes de les Escoles de Música, aquestes segueixen i seguirant funcionant perquè la música és una part fonamental de l'educació, en paraules de Raquel Esteve, coordinadora del concert i professora de música de molts pobles del Matarranya i el Baix Aragó «la música sempre seguirà».

L'ABABOL

Feliç any nou

Ara que commemorem els 25 anys del "*gol de Señor*", a punt d'acomplir 25 anys de la Declaració de Mequinensa (perdoneu-ne l'associació) el Comitè de Ministres del Consell d'Europa ha estirat les orelles a les autoritats espanyoles per la falta d'un marc jurídic específic que promogue i protegisque el català i l'aragonès a l'Aragó. Reconforta saber que a Europa hi ha persones que fiquen el dit a l'ull de les contradiccions, i criden l'atenció quan un Estat que s'ha compromès a màxims en aquests temes, després no fage res. És el que ha passat en la Carta Europea de les Llengües Minoritàries, que Espanya va ratificar i incorporar al corpus jurídic propi, mitjançant un Instrument de Ratificació publicat al BOE l'any 2001, curiosament quan governava Espanya el P.P. El mateix partit que es nega a sentir parlar de cap llei que reconegue que el català és una llengua aragonesa.

Enmig arriba la notícia de que si es presenta el document per a una futura Llei de Llengües a Les Corts regionals, es farà sense el suport del PAR. Acabem l'any amb una insatisfacció lingüística que no fa més que afegir-se a la que s'acumula de fa molt temps.

Però no tot són males notícies. Francesc Serés debuta com a dramaturg, Anton Abad té nou disc al forn, Juli Micolau guanya el Guillem Nicolau amb un poemari excels, Hèctor Moret continua amb la col·lecció Quaderns del Cingle i altres petits projectes seguixen endavant a pesar de les dificultats per tots conegudes. Feliç any nou!

Susanna Barquín

La plataforma Stop Gran Scala «lliura avals» d'ILD al Govern d'Aragó

■ **Pep Labat**

PEPE LABAT

Rosario Jiménez, delegada del Govern d'Aragó al Baix Cinca rebent el maletí

La plataforma *Stop Gran Scala al Baix Cinca* va lliurar simbòlicament els avals que el Govern d'Aragó exigeix a ILD, promotora del projecte, per a desenvolupar el protocol de col·laboració que ambdues parts van signar ara fa un any. *Stop Gran Scala Baix Cinca* va entregar el passat 12 de desembre un maletí "suposadament" ple de dòlars a la delegada del Govern d'Aragó a la comarca del Baix Cinca, Rosario Jiménez. En realitat, aquest col·lectiu va dipositar un maletí amb bitllets falsos i retalls de diari agrupats en feixos, emulant d'aquesta manera, el popular "*timo de la estampita*".

Stop Gran Scala del Baix Cinca, veient que ILD ha ajornat sistemàticament, al llarg d'aquest últim any, tots els terminis anunciats per al lliurament dels avals per a iniciar el procés que portaria a la suposada construcció del complex de casinos, va decidir escenificar aquest compromís coincidint amb el primer aniversari de la signatura de l'acord de col·laboració.

La plataforma abans esmentada, "davant la falta de serietat, solvència i transparència mostrada pels representants d'ILD i de les inquietants informacions aparegudes sobre el seu 'particular currículum' amb operacions especulatives fallides, etc. obviades sistemàticament pels representants polítics"; va incloure també una carta dirigida al president d'Aragó, Marcelino Iglesias, alertant-li de l'impacte negatiu que tindria aquest projecte en els àmbits: polític, econòmic, social, mediambiental, cultural, etc.

Per últim, *Stop Gran Scala Baix Cinca* ha mantingut reunions amb representats d'institucions com és el president de la comarca del Baix Cinca, Evaristo Cabistany, per a demanar-los la retirada de qualsevol tipus de recolzament a ILD. A més, ha remet als alcaldes de la comarca l'informe de Cáritas Saragossa i una gravació de l'entrevista emesa a TV3 del periodista del *Periódico de Aragón*, J. L. Trasobares, sobre les irregularitats del projecte i l'historial dels seus representats.

FRANJA DE PONENT I TRANSGRESSIÓ. PROPOSTES PRÀCTIQUES I CONCRETES PER A VIURE EN CATALÀ. FRAGA (BAIX CINCA)

DIVENDRES, 27-2-09,
Casal Jaume I (Av. Reis Catòlics, 28)
19:30: Xerrada sobre El Parlament d'Europa i la transgressió lingüística a càrrec de Miquel Català i Coït, enginyer informàtic. Presentarà Rosa Arqué, professora de Secundària.

DISSABTE, 28-2-09
Palau Montcada (St. Josep de Calassanç, 12)
10:00: Obertura a càrrec de Susanna Barquín, presidenta de l'Institut d'Estudis del Baix Cinca, IEBC.
10:15: Ponència Resiliència i transgressió a càrrec de Quim Gibert, psicòleg. Presentarà Mar Quibus, professora de Secundària.
11:00: Ponència Dignitat, llengua i transgressió a càrrec de Sebastià Alzamora, escriptor i gestor cultural. Presentarà Anna Barrafón, bibliotecària.
11:45: Descans
12:15: Ponència Ètica i transgressió a càrrec de Francesc Torralba, filòsof. Presentarà Rosa Villanova, treballadora social.
13:00: Xerrada sobre L'activisme transgressor en el segle XXI a càrrec de Àngel Colom, membre de la Fundació CatDem. Presentarà Berta Menén, mestra de Primària.

Organitza Institut d'Estudis del Baix Cinca.
Amb la col·laboració Casal Jaume I de Fraga i el suport d'Òmnium Cultural de Ponent i del Projecte d'Animació Cultural Jesús Moncada

Juli Micolau i Octavi Serret, premiats per la DGA i ASCUMA

■ **Felip Berenguer**

El Jurat del premi Guillem Nicolau va decidir per unanimitat atorgar el premi d'aquest any 2008 al poeta de la Freixneda, Juli Micolau pel seu - excel·lent, segons el jurat- poemari *D'un sol esclop*.

La proposta del Jurat serà elevada al Govern d'Aragó a fi i efecte de la seua aprovació i publicació oficial. L'obra serà publicada i presentada durant l'entrega d'aquests guardons que coincideixen amb la Fira del Llibre de Saragossa que el Govern aragonès i l'Associació de Llibreters de la regió organitzen tradicionalment durant el mes de juny.

De l'obra premiada de Juli Micolau, el jurat destacà, entre altres qualitats, "l'ús d'un llenguatge ric i variat, farcit de cultismes, lèxic popular tradicional, una bella sonoritat i musicalitat, a base d'al·literacions i altres recursos formals, tot lo qual posat al servei d'una impactant claredat expressiva". Juli Micolau ja va rebre, amb el seu poemari Manoll, el Premi Guillem Nicolau de l'any 1997.

El Jurat d'aquest any, format per Carme Alcover, Josep Miquel Gràcia, Susanna Barquin, Artur Quintana i Màrio Sasot, destacà la qualitat i el bon nivell literari de gran part de les obres presentades.

RICARD SOLANA

Per altra banda, l'Associació Cultural del Matarranya ha atorgat el "II Premi Franja: Llengua i Territori" a la Llibreria Serret de Vall-de-roures per la promoció i venda de llibres en català i molt especialment d'autors ebrencs i franjolins.

El seu propietari, Octavi Serret, és ben conegut, des de fa molts anys, per la seua activitat com agent dinamitzador cultural de la comarca del Matarranya en saber harmonitzar, llengua, territori i el negoci de venda de llibres. El premi serà lliurat el proper mes de febrer en un sopar literari organitzat per l'Associació.

ESTAMPES RIBERENQUES

Rebuig al català a Fraga

■ **Víctor Alexandre**

El català a Fraga és una llengua en llibertat condicional. Pot sortir al carrer, sí, però sempre que ho faci tutelada per l'espanyola.

L'Institut d'Estudis del Baix Cinca ha elevat una queixa al Defensor d'Aragó perquè l'Ajuntament de Fraga li ha denegat una subvenció amb finalitats culturals per haver presentat la sol•licitud en català. L'alcalde de Fraga, José Luis Moret Ramírez, s'empara en l'article 36 de la Llei de Procediment Administratiu Comú per exigir que tot document que s'adreci al consistori tingui una versió en espanyol. "Las dos lenguas son igual de respetables, ya no digo cual tiene que ir primero, pero que lo escriban también en castellano", diu l'alcalde convençut que el seu nacionalisme espanyol és invisible. Fixem-nos, tanmateix, en la prepotència de la frase "ya no digo cual tiene que ir primero". I fem-ho especialment en el "ya". És a dir, que, creient-se amb dret a exigir que l'espanyol vagi davant, es mostra magnànim i anuncia que farà els ulls grossos quan un fragatí tingui la gosadia d'enviar-li un document amb el text en català en primer lloc. Fins i tot, per si algú dubta de la seva neutralitat o hi veu catalanofòbia en el seu comportament, hi afegeix: "No soy anticatalanista, pero se han de respetar las normas". Les normes que fan els seus, és clar.

És a dir, que el català a Fraga és una llengua en llibertat condicional. Pot sortir al carrer, sí, però sempre que ho faci tutelada per l'espanyola. No es prohibeix –seria una mica lleig- que els catalanoparlants s'adrecin en la seva llengua al seu Ajuntament, però se'ls obliga a escriure el text també en espanyol. Altrament, se'ls amenaça que l'escrit anirà a la paperera. I és que el govern de Fraga odia profundament el català i tot el que representa, però no gosa confessar-ho. Benèvols com són, no tenen res en contra dels fragatins que parlen en català a casa seva sempre que tota la paperassa administrativa la facin en la llengua superior. I això no és pas per mala fe, no. Simplement és que l'amo no parla mai la llengua de l'esclau. Sempre és a l'inrevés. Val a dir, però, que l'Ajuntament de Fraga deu ser un amo bo, ja que no exigeix als catalanoparlants que responguin "sí, bwana" quan els parla una autoritat.

Si com diu l'alcalde Moret Ramírez, les dues llengües "són igual de respectables", com és que els textos en espanyol adreçats al seu Ajuntament no han d'anar acompanyats també d'una versió catalana? Com és que els catalanoparlants estan obligats a fer dues redaccions i els hispanoparlants només una? Posats a fer, per què –en lloc de discriminar una part de la ciutadania- no la fa un funcionari municipal, la traducció? No els fa vergonya, a aquests representants del municipi, desconèixer la llengua d'una part de la seva gent? Si algú vol saber el respecte que sent aquest consistori per la llengua catalana n'hi haurà prou que entri a la seva pàgina web. L'única presència del català es redueix a això: "Ayuntamiento-Ajuntament". Res més. Tots els continguts estan en espanyol. Absolutament tots. És a dir, que la versió en l'altra llengua "respectable" no existeix. I no existeix perquè aquells que se servien del franquisme per imposar la seva llei, ara se serveixen de lleis fetes a la seva mida per imposar la seva catalanofòbia.

(Publicat en *El Singular*, 2-12-08)

Hipòlit Solé i Llop, gestor i expresident de l'Associació Cultural del Mat

«Hem de seguir treballant per la nostr

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

Hipòlit Solé i Llop , Nonasp, 1960, dirigeix una gestoria des de fa 22 anys a la seua vila natal. Darrerament, del 1995 al 2006, ha estat president de l'Associació Cultural del Matarranya, i actualment n'és tresorer. Forma part també de l'Associació Amics de Nonasp, com a secretari. Des de l'any 2007 és regidor de l'Ajuntament de Nonasp i conseller comarcal.

Pregunta. Què et va moure a no presentar-te a la reelecció com a president d'Ascuma? Potser un cert desencís davant tantes promeses incomplertes per part de l'administració –llei de llengües, cooficialitat, ensenyament bilingüe, comarcalització ben poc favorable a les llengües minoritzades … ?

Resposta. Primer de tot, crec que un càrrec com a president, té data de caducitat. Penso que per qualsevol organització, els llocs directius s'han d'anar canviant. És molt important que entri gent nova, amb noves idees. Arriba un moment que es fan les coses de forma rutinària. Això és el motiu principal. També s'ha de tindre en compte, que els càrrecs et fan dedicar un temps que el treus de la teua família. Encara que durant aquests anys he tingut la sort de tenir una família que sempre ha tingut molta paciència i comprensió.

Sobre la meua decepció vers a l'administració, poc a poc m'haig anat fent a la idea. Primer hi confiava, però després la realitat m'ha fet més recelós. Però això no ha set de cap manera motiu per no presentar-me a la reelecció.

P. Com valoraries la teua gestió durant la teua presidencia a Ascuma, i la mateixa evolució de l'associació en aquells anys?

R. Crec que ha estat positiva. Sobretot gràcies a la gent que he tingut a la Junta Directiva. Entre tots, hem fet una bona tasca. Quan vaig agafar el càrrec érem uns 200 socis i treballàvem amb un pressupost de 6.000 ¤ Ara som quasi 400 socis i el pressupost és de uns 100.000 ¤

P. I de cara al futur immediat com creus que caldria anar? S'han sentit veus que pledejaven per suprimir la trobada cultural, o si més no reduir-ne la durada a un sol dia, com s'ha fet enguany a la Sorollera, i insistir més en altres actes diversificats –cinema en català als pobles, actuació de grups musicals que ho fan més o menys en català, creació d'una fira cultural ... – ja iniciats en part sota la teua presidència. D'altres diuen de no donar tant de pes a l'edició de llibres, i en tot cas de fer-ne més transparents les decisions a l'hora d'editar uns textos o altres. Ho podries anar desglossant?

R. Crec que hem de seguir treballant per la nostra llengua i cultura en tots els àmbits. Potser que algunes voltes, hem d'insistir més en l'edició de llibres i altres en fer altres activitats culturals que arribin a més gent. La trobada cultural és molt important. Depèn de la població on es faci, pot durar, un dia o els dies que ens aconsellin des del poble on es fa. Però estic segur que en estos anys de trobades, hem arribat a molta gent i a molts pobles que d'una altra manera no haguéssim arribat. A més a més amb l'excusa de la trobada, hem fet col·laborar i treballar en la nostra llengua a molts ajuntaments i associacions del Matarranya, que d'una altra manera no ho haguessin fet. Darrerament hem començat (gràcies a la nova gent que va entrar a la Junta Directiva), a fer altres activitats com ara cicles de cinema, l'edició de discs, la fira de música a Massalió que han tingut molt èxit i al mateix temps hem arribat a molta gent.

«Segons un amic més valdria que ens manessin des de Madrid. I té raó»

P. Un dels teus cavalls de batalla, al qual has dedicat molts d'esforços durant la teua presidència, ha estat la qüestió de la Llei de Llengües i la cooficialitat. Com creus que cal enfrontar ara la situació vista la pràctica inactivitat legislativa de l'Administració, o fins i tot la seua marxa enrera, com són les declaracions xapurriadistes del Justicia, o les recents del president del PAR?

R. Si, tens raó. La Llei de Llengües i la cooficialitat de la

tarranya

ra llengua i cultura en tots els àmbits»

nostra llengua són dos dels temes més importants. Ara per ara, ja no sé com enfrontar-ho. Durant estos anys, ho hem provat tot, hem parlat amb tots el partits polítics, amb el President de les Corts d'Aragó, amb Consellers d'Educació i Cultura, hem fet campanyes de sensibilització, manifestos amb el suport de la majoria dels regidors de la Franja, hem escrit al Justícia d'Aragó, al Defensor del Pueblo, etc., i res de res. Però, si les Corts d'Aragó l'any 1997 vam aprovar un dictamen (sense cap vot en contra) en el que demanaven al Govern d'Aragó que en 6 mesos fes una llei de llengües que reconegués la oficialitat del català! Aragó es la única comunitat d'Espanya que té dues llengües pròpies sense tenir-les reconegudes al seu estatut. Tinc un amic que sempre em diu, que més ens valdria que ens manessin des de Madrid. Cada dia veig que té més raó.

Per a què et facis una idea de quin és el meu estat d'ànim i la confiança que em donen les institucions aragoneses, et diré que a mes de gener del 2007 vaig fer una carta personal al President i a la "Comisión de Peticiones y Derechos Humanos" de les Corts d'Aragó que acabava: "Llevo muchos años trabajando a favor del reconocimiento oficial del catalán y del aragonés; creía firmemente que ahora, al fin, el nuevo Estatuto, reconocería mis derechos como aragonés catalanoparlante. Tenía fe en nuestras Cortes. Todo ha sido en vano. Ya estoy cansado. Me siento despreciado en Aragón, no quiero seguir siendo un ciudadano de segunda. Por ello, me estoy planteando muy seriamente que, tan pronto se apruebe este nuevo Estatuto, iniciar los trámites para empadronarme en otro pueblo donde tenga reconocidos mis derechos lingüísticos. Me iré de Aragón. Ni mi hija ni yo (en plena democracia) tuvimos la oportunidad de estudiar en nuestra lengua materna (patrimonio de Aragón, según las Cortes de Aragón). Al menos, que sí lo puedan hacer mis nietos. Conociendo a la clase política de Aragón, como me han demostrado, ya sé que les da igual. Total sólo soy un voto." Al mes de maig de 2007, vaig ser elegit regidor de l'Ajuntament de Nonasp, de moment per responsabilitat, he aparcat el meu empadronament fora d'Aragó.

«Un càrrec com a president, té data de caducitat»

P. T'han contestat?

R. Si, em va contestar el President de les Corts. Molt comprensiu, justificant l'actuació de l'Administració… però de fet tot segueix igual. Sol ens faltava la comarcalització d'Aragó per diluir més la nostra cultura.

P. Comprenc plenament la teua actitud davant de tanta indiferència, quan no clara animadversió per part dels nostres governants.

Com creus que la comarcalització influirà sobre nosaltres? Hi hauríem d'ajustar el nom d'Ascuma, canviant o ampliant-ne el qualificatiu 'del Matarranya', o seguir mantenint-lo tenint en compte que Ascuma ja existia abans de la comarcalització?

R. Els polítics sempre ens han volgut dividir. Amb les comunicacions, la Franja l'han feta a trossos. Pareix que tenen por que tinguéssim una mateixa consciència col·lectiva i amb la comarcalització han fet lo mateix. Dividir, tallar, barrejar pobles catalanoparlans amb altres castellanoparlans, no han tingut en compte la nostra llengua, la nostra cultura, les nostres tradicions i això que la Llei de Comarcalització sempre parla (a l'hora de constituir les comarques) de fer-les amb " vincles històrics, socials i culturals." La única comarca de la Franja totalment catalanoparlant és la del Matarranya. Sense llei de llengües i amb la barreja de pobles volen diluirnos i d'aquesta manera poc a poc perdre la nostra identitat. Crec que naltres no hem de seguir este criteri. De cap manera hem de ajustar-nos a les pautes de l'administració. La nostra associació és per a tots els pobles de la comarca natural del Matarranya.

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

«De moment he aparcat el meu empadronament fora de l'Aragó.»

P. La teua activitat no es limita a ASCUMA, també ets membre d'els Amics de Nonasp, associació que sovint heu col·laborat amb Ascuma. Ens podries explicar les activitats d'aquesta teua associació i en especial la seua col·laboració amb Ascuma ?

R. L'Associació Amics de Nonasp, va néixer per mantenir i recuperar el patrimoni de Nonasp, tan material com immaterial. Una de les tasques de la que estem més orgullosos és la creació d'un Museu Etnològic al carrer Soldevila de Nonasp. Gràcies a este Museu, hem engrescat a la gent del nostre poble per a que valorés l'herència cultural dels seus avantpassats. De fet tots els elements etnològics del Museu han estat donats per la gent de Nonasp.

En relació a ASCUMA, principalment hem col·laborat amb l'organització de classes de català i amb alguna exposició. Ara tenim previst fer un llibre sobre la literatura oral dels pobles del Baix Matarranya. Des de l'associació Amics de Nonasp creiem que podríem fer més coses, el problema és que som poca gent i moltes activitats per a fer.

P. Moltes gràcies per l'entrevista i bona feina per als propers anys.

A. Quintana

DESPERTA FERRO

Hemeroteca de *La Vanguardia*

El diari *La Vanguardia*, des de fa uns mesos, ha posat a la xarxa d'internet per poder ser consultats, totalment de franc, tots els diaris publicats des de l'1 de febrer de 1881, data de la seva fundació, fins ara.

Ja en els primers dies de la seva fundació, es va ocupar de donar moltes notícies del que passava als pobles i viles de les comarques de la Franja. A les seves pàgines podem seguir la construcció de les primeres carreteres, de la posada en marxa del ferrocarril, de la portada d'aigües a les poblacions, etc. Poblacions com Benavarri, Tamarit, Fraga, Mequinensa, Maella, Vall-de-roures i Calaceit tenen una gran quantitat d'entrades. Però, no sols tenen entrades les poblacions grans, sinó també les petites. Per exemple, l'any 1915 moltes viles de la comarca de la Ribagorça van sofrir inundacions per la crescuda dels seus rius i principalment pel desbordament de les aigües del riu Éssera i el diari se'n fa ressò.

M'han cridat l'atenció el relat dels fets ocorreguts a Vall-de-roures, el 1934, quan els anarquistes de la comarca es van fer forts i van assetjar la caserna de la Guàrdia Civil. El mateix any a Calaceit, el 9 de setembre, al cinema durant la projecció d'una pel·lícula, es va cremar la cinta. El públic, pensant-se que es declarava foc, va sortir de la sala d'una manera tumultuosa. El resultat va ser de vuit morts i molts ferits. El diari, a més d'explicar perfectament el succés, dóna els noms i cognoms de les vuit persones mortes.

Aquesta és una interessant iniciativa que ajudarà en gran manera a reconstruir la història dels nostres pobles, principalment durat tot el segle XX. Aconsello la consulta.

Joaquim Montclús

Presentació en societat del Centre d'Estudis Lliterans

■ **Redacció**

FERNANDO SABÉS

Acte de presentació del Centre d'Estudis Lliterans

El Centro de Estudios Literanos/Centre d'Estudis Lliterans es va presentar a Tamarit de Llitera, localitat on tindrà la seva seu. Com va apuntar el seu president, Joan Rovira, 'es veia que a la comarca calia una iniciativa d'aquestes característiques'.

A la presentació va participar Víctor Bayona, autor de diverses publicacions sobre Esplús, que va destacar que 'aquest Centre serà una excel·lent eina perquè els lliterans ens coneguem més'. També l'alcalde de Tamarit, Francisco Mateo, va qualificar aquesta iniciativa 'com un repte enriquidor en molts àmbits'. Per la seva part el president de la Comarca de la Llitera, Josep Antón Chauvell, va indicar que 'és una de les millors notícies que la comarca podia rebre, serà una forma de què una comarca rica i variada en els camps cultural i lingüístic abordi temes més que interessants'. Joan Rovira va desgranar les característiques d'aquest centre, que ha comptat amb el suport d'un grup d'estudiosos, amb una gestió independent i que tindrà la seva seu a les dependències que la Comarca té a Tamarit. Segons Rovira, 'es constitueix com centre col·laborador de l'Institut d'Estudis Altaragonesos (IEA)', i neix amb la voluntat d'estar obert a persones estudioses de temes locals i comarcals, i a la col·laboració amb tota mena d'institucions de la comarca -ajuntaments, biblioteques, particulars i associacions...-. El seu funcionament intern s'estructura com qualsevol entitat, amb una junta directiva i àrees de treball. També comptarà amb un arxiu en el qual s'intentarà recopilar tota mena de material que s'hagi publicat de la Llitera, tant les publicacions escrites com documents gràfics i orals, musicologia, pintura, gravacions i fotografia. Les àrees de treball seran tres, en un principi: naturalesa, ciències humanes i socials, i musicologia i arts plàstiques i visuals. Els socis pagaran una quota anual de 15 euros que serviran per finançar les diferents publicacions que editi el centre. Els socis rebran informació puntual de tots els actes que es desenvolupin, i dels quals es recopilarà material gràfic, sonor i escrit. 'Estarem receptors de quantes donacions es vulguin fer', va insistir Rovira, perquè un dels reptes és 'recuperar tot el material gràfic que es va destruir per a la Guerra Civil, interessa conèixer-lo". Segons Rovira, si hi hagués un lema per al Centre seria: 'treballar d'una forma seriosa, amb criteris científics i rigor acadèmic'.

L'INTERCANVI CULTURAL UNEIX ALBELDA I CASTELNAU-DURBAN

Albelda participa en el Projecte Europeu de Xarxa Transfronterera, iniciativa destinada a gestors culturals i nous tècnics de Cultura. Recentment, Monique Xerris, alcaldessa de Castelnau-Durban i presidenta de la Comissió de Cultura de Comuns du Seronais, va visitar Albelda acompanyada de Yves Giordana, de l'Associació 'Act en Scéne' i de Jean Luc Gubilbaud, responsable del Grup de Teatre 'L'Arene Fantastique', per intercanviar experiències. De fet, membres del consistori d'Albelda van estar, durant la segona quinzena de setembre, a la localitat francesa i la seva experiència va ser 'molt positiva. Els objectius d'aquest intercanvi són conèixer la gestió i metodologia de cada zona, potenciar el contacte i establir les claus d'un treball en conjunt, sent una experiència enormement enriquidora per descobrir punts en comú quant a tradicions i inquietuds. La regidora de cultura va ressaltar que durant l'estada de la delegació francesa, 'van visitar la ruta de les cisternes i van parlar de les inquietuds que a nivell de teatre existeixen a la població, on hi ha diferents grups i, sobretot, un fort teixit social que fa que la gent sigui molt participativa en les diferents activitats que s'organitzen'. María Ángeles Roca, alcaldessa d'Albelda, ha destacat 'tant les línies de col·laboració que s'han obert com la possibilitat de compartir experiències i de propiciar que grups d'un i un altre país siguin coneguts a les dues localitats'.

Redacció

ESPURNEGALL

■ Natxo Sorolla. Administrador de franja.tk

Durant lo mes de desembre on hi ha hagut més canvis ha estat en la llei de llengües d'Aragó. A principis de mes, el Consell d'Europa instava al govern d'Aragó, per tercer cop en la seua història ja, a aprovar la Llei de llengües. I l'Instituto de Estudios Altoaragoneses recordava amb un text públic que "El catalán hablado en las zonas orientales de Aragón es un catalán propio de Aragón". L'Heraldo anunciava que el PAR fent costat al secessionisme lingüístic radical es nega a incorporar el català a la Llei. I Biel manipulava les paraules de l'IEA manifestant que "Consideran que se trata de un idioma de raíces comunes al catalán (...) con características específicas que lo diferencian del catalán". De totes maneres, PSOE anunciava que portaria a Corts la seua proposta. El que si que feien arribar a les Corts d'Aragó els del PAR era la proposta de la FACAO per entorpir les classes de català: investigar els llibres de català de la Franja.

Respecte els bens de la Franja, els bisbes de Barbastre i Lleida aproximaven les seues posicions per a desplaçar-los a Barbastre, amb l'oposició de la Generalitat per les sentències de la via civil que legitimaven la unitat de la col·lecció.

El projecte de Gran Scala celebrava el seu primer any de vida continuant a la cerca i confirmació de propietats dels terrenys del futur Casino. I la Plataforma Stop Gran Scala aconseguia el suport dels Verds i Esquerra Europea.

Al Pont de Montanyana es celebrava una de les primeres reunions d'afectats per la Línea d'Alta Tensió a la Ribagorça i el Pallars. I el Govern d'Aragó aprovava l'ampliació de les pistes d'esquí de Cerler. I Penaroja obria una planta de depuració de purins al Matarranya.

La ICF assistia a la Fira del Llibre Aragonès a Montsó. Juli Micolau (La Freixneda) rebia el premi de literatura en català del Govern d'Aragó (premi Guillem Nicolau) amb D'un sol esclop. L'Ascuma celebrava la Jornada sobre el treball de la Memòria oral a Calaceit. I se celebrava la XI Trobada Coral a La Portellada (Matarranya). El CERIb mostrava la seua decepció a la directora de TV3 per la poca pluralitat en les escasses informacions que feien referència a la Franja, i feia accessible la seua revista Ripacurtia en línea.

La nota d'humor del mes la posava el PP de Binéfar, que repartia per totes les cases de la població el seu butlletí on afirmava "¿Desde cuando la lengua que se habla en La Litera conocida como "chapurreau" es catalán, ¿eso quién lo dice?". Es ben sabut que llegir i informar-se no fa mal a ningú.

TOT ENSENYANT LES DENTS

L'óssa i la guineu

■ Ramon Sistac

L'óssa, amigues i amics, és un animal que malviu al Pirineu. En un territori farcit de pistes d'esquí, carreteres, línies d'alta tensió i boletaires enfollits pel mal del rovelló, té mala peça al teler. De fet, els últims exemplars autòctons pareix que ja s'han extingit (tot i que no n'hi ha la certesa absoluta) i possiblement tan sols en resta un mascle (l'*onso*, en diem), malalt i sarnós. Alguns diuen que el seu temps s'ha acabat, que ja no hi ha lloc a la serralada per a un animal massa gros, míticament terrorífic. D'altres opinen que fa bonic, que moltes generacions han crescut amb la imatge amable de l'*ossito Yogui* i els seus amics a la vora, que un altre Pirineu és possible, que hi ha espai per a ells (els onsos) i per a nosaltres. I finalment, uns quants opinen (opinem) que el problema de l'óssa és que ha comès l'error fatal de tastar carn aranesa. Mira que n'hi ha, d'ovelles al Pirineu, i té l'ocurrència de menjar-se tan sols les araneses! I mira que n'hi ha, de caçadors, per eixes muntanyes, i no se li acut res més que empaitar-ne un d'aranès! Dissortada óssa que a més a més, amb un rampell de caritat cristiana, perdona la vida del caçador caçat! I encara els racistes i xenòfobs gosen afirmar que els óssos eslovens són més violents que els altres! Com es nota que l'óssa no és pas com la guineu! Eixa sí que no es deixa enxampar, ni col·locar un GPS! N'he vist –gairebé les he pogudes tocar– al centre de fauna de les Planes de Son (Pallars Sobirà), en semicaptivitat; però est estiu remenaven les escombraries de casa, a Camporrells, i ningú no munta un sagramental, ni se'n demana l'extermini, quan foten, amb una crueltat tan gran que sembla humana, tot un galliner enlaire.

El català, l'aragonès, el basc i l'occità, amics i amigues, són llengües que malviuen al Pirineu. La deixadesa, i potser la mala fe, de l'administració ha deixat, d'ençà de la revolució industrial, el territori abandonat, mal comunicat. Calia disposar d'un terreny abrupte i despoblat que servís de castell, de muralla davant les idees perverses que venien del nord. *Europa empieza en los Pirineos*, deien. *Pirineos, tristes montes*, titulava l'escriptor aragonès Severino Pallaruelo un recull de narracions escruixidores sobre despoblació i misèria humana de la muntanya nostrada. Alguns afirmen que el temps de les llengües no vinculades a la maquinària dels estats s'ha acabat, que no es pot anar contracorrent, que en castellà en entenem tots millor (amb els francesos també?), que l'anglès és la *lingua franca* universal, que no cal que ens mirem tant el melic i que siguem tan de poble. D'altres proposen mesures conservacionistes, perquè l'aranès és la llengua d'un poble orgullós, l'aragonès és una raresa filològica, el basc és digne de figurar en el museu de les llengües... i en català s'escriuen bells poemes. Un patrimoni que, com l'onso del Pirineu, cal conservar, subvencionar, observar-ne l'evolució dins el seu hàbitat amb el GPS ben col·locat.

El problema de les nostres llengües és que no mosseguen. Igual que la bonifàcia de l'óssa, que espanta el caçador i en acabat el deixa anar, nosaltres fem una mica de soroll i tornem a la cova a llepar-nos-hi les ferides. I que conste que no tinc cap intenció, ara per ara, de cruspir-me un caçador, un funcionari o un anticatalanista d'eixos que tant abunden darrerament, ni que siga poc fet i amb força ceba. Però si no fem una mica més de por i no ens guanyem un cert respecte dels que ens van a la contra, si no esdevenim una mica més guineus, em temo que ens continuaran prenent, com diuen en la llengua dominant, por *el pito del sereno*.

El romànic de la Vall de Boí

■ Marta Serrano

La Vall de Boí és una vall recòndita on es pot tenir una experiència amb l'arte romànic, única a la geografia ibèrica.

Per als que gaudeixen de l'arquitectura per damunt d'altres disciplinas artístiques, aquí s'ofereix com a un escenari únic. Agafant la carretera que entra cap a la vall, per un desviament a la dreta on s'arriba a Cardet, on la mínima iglésia de Santa Maria, que roman tancada és de les que s'integren al conjunt del poble, les pedres del qual gairebé no es poden distinguir de les vivendes més properes. Atraient, com un bloc únic, acull en un abraç al que es deixa seduir. Més enllà del sentiment religiòs el viatger se sent ple d'una sensació de placidesa.

El camp sant se situa al costat de l'iglésia formant part d'un tot que te transporta a segles passats, i portat pel romanticisme es converteix en una font d'inspiració d'històries que van poder passar. Una antiga creu de pedra d'origen probablement celta destaca entre la resta d'iconografia cristiana, i reclama protagonisme com a element singular.

D'esta iglésia sol se visita l'exterior, però se pot accedir a uns cinc temples distribuïts per la vall i oberts al públic, mitjantçant un bonus de 5¤

A Barruera, el romànic està present a Sant Feliu, l'iglésia localitzada fóra del poble, junt al riu i que no pot passar desapercebuda, se contempla des de qualsevol àngle ja que no està adosada a cap edifici. Molt cuidada, s'ha convertit en el major reclam turístic, la portalada està protegida amb un porxo i a l'entrada hi ha una senda que porta cap al fossar que està a l'esquerra.

A un parell de quilòmetres, una carretera uneix Barruera amb Durro, este poble en pendent, avança cap a la muntanya i la vegetació es fa notar, a l'iglésia de la Nativitat em ve de gust gitar-me al terra de pedra que està a la vora del fossar, si estiro la ma puc tocar l'herba que creix a les tombes. M'invaeix una sensació de contacte amb alguna cosa més que amb la gespa. Amb molta serenor continuo l'excursió pels camins més convencionals.

Esta iglésia del segle XII, té al seu campanar uns arcs lombardos que es repeteixen per tota la zona i que són un tret distintiu d'altres temples romànics.

Retrocedint per agafar de nou la carretera principal, el meu destí és Erill la Vall, un poble típc de muntanya, on se troba Santa Eulalia, temple amb una sola nau de coberta de fusta i pisarra, on es pot pujar al campanar per la torre de sis plantes on hi ha de nou arcs lombardos.

Em resulta interessant la pissarra i els seus usos múltipes. Vaig poder degustar una selecció de 16 formatges del lloc servits en un troç de pissarra de tres pams de llarg, ració generosa que em van servir amb igual simpatia a la casa de turisme rural l'Era del ferro, tranquila i aconsellable casa, on reposar cos i ment, sota l'ampar d'unes teules rodones de pissarra gris.

Plou de manera intermitent. La pluja fa més intens l'olor del fum de les cases, també fa olor de herba i terra mullades.

Davant, a l'altra vora del riu, es veu Boí i Sant Joan, amb reproduccions de les seues famoses pintures. Les originals, es troban, com molts altres elements de tot el romànic d'aquesta comarca al MNAC de Barcelona.

MERCÈ GILI

Església de Boí Tahull

El temple més afamat és Sant Climent de Taull, espectacular i coservat en perfecte estat, es localitza a l'entrada del poble. Les pintures de l'interior, gravades a la retina per l'innumerable quantitat de vegades que les hem vist al llibres d'art i a diapositives, encara sorprenen per la força de la seua policromia variada i fins i tot estrident. I com no, trobem el pantocrator dins la mandorla, el rei de l'iconografia catòlica. Un icone de l'amor a l'art.

Aquesta vall reclama una visita, que es convierteix des del primer moment en una incursió a la natura, que serveix a l'home per fonamentar els deus deliris artístics.

TEMPS DE FRANJA
Revista de les comarques catalanoparlants d'Aragó
SUBSCRIU–T'HI
978 85 15 21
tempsdefranja@telefonica.net

Els alumnes emigrants davant les llengües d'acollida

Un estudi de set professors universitaris estudia la situació a Lleida i Osona

■ María Navarro

Cecilio Lapresta, Ángel Huguet, Judit Janés, José Luis Navarro, Silva Maria Chireac, Mònica Querol y Clara Sansó son los siete autores del estudio Actitudes lingüísticas, escuela e inmigración. Los escolares ante la diversidad lingüística y cultura", ganador del segundo premio nacional de investigación educativa, convocado por el Ministerio de Investigación Educativa, Política Social y Deporte. El estudio defiende que Catalunya no debe dejar de potenciar el aprendizaje de su lengua propia, pero debe ser un eje vertebrador de un proyecto plurilingüe y pluricultural que consolide la cohesión social.

El estudio realizado durante el 2005 se basa en técnicas cuantitativas efectuadas a 681 alumnos de Secundaria pertenecientes a seis centros educativos de las comarcas de Lleida y Osona. Pero esta investigación da un paso más al aplicar un análisis cualitativo con el objeto de detectar los diferentes procesos que influyen en la construcción de las actitudes hacia las lenguas por parte de los escolares. Los resultados son interesantes para la aplicación en el actual sistema educativo catalán y, por extensión, para la sociedad actual.

Globalmente se detectan actitudes favorables del alumnado hacia el catalán y el castellano, siendo mayor la actitud favorable hacia el catalán por parte del alumnado autóctono. En el caso de los escolares de origen inmigrante, muestran actitudes positivas hacia las dos lenguas aunque vienen determinadas principalmente por la variable condición lingüística familiar y la zona de procedencia. El género, la situación socioprofesional, el nivel sociocultural de las familias, el tiempo de estancia en Catalunya y la edad de llegada, el conocimiento de las lenguas, así como el tratamiento de las lenguas en el sistema educativo son variables que también influyen en el proceso.

Pero es la dimensión identitaria la que gana la partida en el desarrollo de actitudes más o menos favorables al aprendizaje de las lenguas por parte del alumnado autóctono e inmigrante.

Por todo ello, el estudio descarta por una parte el reduccionismo que supone asociar necesariamente unas actitudes lingüísticas a determinados colectivos de origen inmigrante en función de su área de procedencia y por otra los sentimientos nacionalistas exclusivos desarrollados por autóctonos.

Dichas afirmaciones se sustentan en la comprobación que los jóvenes migrantes que desarrollan unas actitudes positivas hacia el catalán y el castellano son aquellos que se sienten mínimamente valorados y desarrollan un importante grado de satisfacción con su vida en Catalunya. Es decir, con un respeto hacia aquello que aportan los recién llegados se potencia la valoración de lo que es propio de Catalunya, potenciando de esta manera, las actitudes positivas hacia la lengua catalana. Además este hecho no revierte en el desarrollo de unas desfavorables actitudes hacia el castellano, si no todo lo contrario. Si bien es cierto que la mayor parte de jóvenes de origen inmigrante que muestran unas peores actitudes hacia el catalán y más positivas hacia el castellano, son de origen magrebí y latinoamericano, no lo es que todos los magrebíes o latinoamericanos lo hagan, invalidando una explicación que asocie necesariamente la procedencia y un determinado comportamiento actitudinal. O dicho de otro modo, lo más significativo no es proceder de un lugar del planeta u otro, sino que los jóvenes se sientan valorados e integrados escolar, lingüística, cultural y socialmente en Catalunya.

ÀNGLE HUGUET

Autors de l'estudi Actitudes lingüísticas, escuela e inmigración

Por otro lado, los autóctonos que demuestran las actitudes más positivas hacia el catalán comparten el hecho de sentirse exclusivamente catalanes y dotan a la lengua catalana del papel vehiculador de su identidad. En este caso el sentirse catalán implica una percepción negativa del castellano y del colectivo que lo habla, lo cual tiene repercusiones en el aprendizaje de dicha lengua. En este proceso, el estudio recuerda la represión histórica y la asimilación del riesgo de desaparición de la lengua a la desaparición de la identidad catalana.

Igualmente, entre los autóctonos con actitudes más desfavorables hacia el catalán y más favorables hacia el castellano opera un fenómeno conceptualmente muy similar. Son personas que se sienten exclusivamente españolas, los que implica una visión negativa de Catalunya y la lengua catalana, valorando cómo más efectivo el aprendizaje del castellano y desarrollando percepciones negativas de la diversidad lingüística catalana y, por extensión, del Estado español.

Por lo tanto redefinir en el contexto actual el sentido de "ser catalán" y "ser español" permitirá un modelo de convivencia "potencialmente integrador", entre autóctonos e inmigrantes, en realidad entre todos, según el estudio Actitudes lingüísticas, escuela e inmigración. Los escolares ante la diversidad lingüística y cultural, obra de siete investigadores de la Universidad de Lleida.

ICF participà a la Fira del llibre de Montsó

■ Lluís Roig

JOSÉ MIGUEL GRÀCIA

Natxo Sorolla i Sigrid Schmidt von der Twer a la Fira del Llibre de Montsó

Iniciativa Cultural de la Franja (ASCUMA, IEBC i CERIB) va estar present a la Feria del Libro Aragonés, a Montsó, durant els dies 6, 7 i 8 de desembre donant a conèixer les edicions de llibres recents i altres títols editats abans. Una quarantena d'editorials públiques i privades i associacions, van ocupat els diferents estands de la primera planta de l'antic edifici, conegut com la Sucrera. Totes les tardes, els nombrosos visitants van omplir l'espai firal passejant; assistint als actes culturals i folklòrics; mirant i fullejant els llibres; i alguns fins i tot comprant-ne.

Per cobrir els tres dies de fira, a l'estand de ICF van ser-hi n'Artur Quintana i la Sigrid von der Trier, en Natxo Sorolla, en Carles Barrull, en José Miguel Gràcia i na Maricarmen Díaz. Només a l'estand d'ICF hi havia llibres en català —tots—, amb l'excepció d'un parell que hi eren a l'estand del Govern d'Aragó. La presència de llibres en aragonès era més abundant. Una noia, hostessa de la fira, davant del quatre "Aragó trilingüe" no va saber encertar quina era la tercera llengua d'Aragó, a banda del castellà i la fabla.

A la planta baixa, lloc per a les exposicions, paret amb paret amb un estand on es venia el llibre més petit del món, uns amics, membres d'una federació d'àmbit "supracomarcal" dedicada amb cor i ànima a la lingüística ficció, venien alguns llibres en castellà, i una petita gramàtica i un llibre d'una llengua desconeguda, mentre que una petita televisió mostrava imatges de com vestia la dona en el passat.

Des de l'obertura de la Fira fins a l'acte de clausura amb el lliurament de premis, van visitar-la representants polítics locals, comarcals i algú de la DGA, persones vinculades a la literatura i a la cultura en general, i força públic. El diumenge va arribar el tren cultural des de Saragossa amb unes tres-centes persones,. Les presentacions de llibres es van succeir una darrere l'altra.

A nivell d'organització i d'assistència, tot un èxit.

Labordeta i la Chaminera, presents en sengles actes culturals a Saragossa

■ Màrio Sasot

En un breu període de temps los treballadors i entranyables companys del *Rogle d'Estudis Aragonesos* han organitzat sengles esdeveniments culturals de gran qualitat i importància a la capital aragonesa.

El 26 de novembre es presentà, en un Teatre Principal rebotit de gent, el llibre homenatge a José Antonio Labordeta *Creación compromiso, memoria* coordinat per Javier Aguirre. Un esplèndid i cuidat treball on diversos autors estudiosos i amics de Labordeta, escriuen sobre les múltiples facetes creatives del cantautor i poeta, el seu compromís polític i social i les seues etapes biogràfiques més rellevants.

Durant l'acte, presentat per Olga Viza, desfilaren personatges prou coneguts com Pilar Bardem, Carmen París, Rosana, Luis Pastor, el director de cine José Luis Borau, a part d'amics saragossans i aragonesos de tota la vida, com Emilio Gastón, Gonzalo Borràs, Luis Alegre, o Pilar Navarrete, així com els cantautors Joaquín Carbonell i Eduardo Paz. Per mi, el moment més emotiu va ser quan l'Ana Belén i Víctor Manuel llegiren el discurs del diputat Labordeta al Congrés el dia que es va debatre sobre la Guerra d'Irak i el poema que son germà Miguel composà sobre les guerres, també llegit al Congrés.

Tres dies més tard, el dia 29, la sala d'actes del Passeig de Les Dames de la CAI, obria per darrera volta les portes per a presentar l'últim CD - Llibre de la Chaminera *Entre líneas. Música tradicional y literatura de autor* , editat també pel REA, amb l'ajut de la CAI, la Diputació de Saragossa i la DGA.

LA CHAMINERA/ÁNGEL VERGARA

Actuació del grup la Chaminera

La seua audició i lectura és un bell passeig musical i literari per temes populars estrets d'autors cultes com Ana Abarca de Bolea, Mariano Baselga, Braulio Foz, Romualdo Bagués, Enrique Satué o Santiago Hernández. També és un meravellós recorregut lingüístic, on se poden sentir parles aragoneses del Pirineu central i la Vall de Benasc. I per suposat, i com és habitual en els treballs d'aquest grup, en el català de les nostres terres, on destaca un fandango cantat en parella per Carmen París i l'Ángel Vergara, amb dites de pobles de la nostra ribera del Cinca.

GALERIA DE PERSONATGES

Àngel Vergara Miravete. Músic i estudiós del folklore aragonès

«És un miracle que el català encara es parle a l'Aragó»

■ **Màrio Sasot**

LA CHAMINERA/ÀNGEL VERGARA

Àngel Vergara Miravete (Saragossa, 1960) és una persona interessada des de petit en la música i en el folklore aragonès i a això s'ha dedicat fins ara.

Començà a tocar la guitarra per tradició familiar. Després vendria la gaita gallega per son oncle, després la gralla i flautes diverses...

Va estudiar als salesians de Saragossa i va fer Magisteri i Història de l'Art. Paral·lelament als seus estudis, en 1978 va formar el seu primer grup musical, Ticotán i després participà en grups com Corro de Bailes de san Chuan de Plan, Somorrondón, Os Mosicos d'as Cambras, etc.

En 1983 s'integra en el grup que acompanya a Labordeta, La Cooperativa Musical del Ebro (La COME), amb els qui recorrerà durant tres anys tota Espanya, part d'Europa, Nova York i el Marroc.

En 1986 entra a formar part del grup Hato de Foces i poc després formà amb altres músics saragossans la Orquestina del Fabirol.. També hi participa en alguns espectacles de Los Titiriteros de Binéfar.

A la meitat dels anys 90 forma, amb l'actriu i cantant María José (Toche) Menal, la seua companya, y altres músics, el grup Ángel Vergara y Cía .i des de fa uns anys, aquest duo inicial passà a denominar-se La Chaminera.

Els set últims anys Ángel Vergara i Toche Menal han recorregut bona part de les escoles Franja fent un espectacle de música tradicional bàsicament en català, dins del Projecte d'Animació "Jesús Moncada".

Ángel parla i treballa artísticament en les tres llengües d'Aragó. "Als quinze anys ja hem vaig interessar per l'aragonès, del qual ja coneixia algunes paraules que m'arribaven per via familiar. Del català d'Aragó ja em parlava un dels meus iaios que va treballar molts anys a Binèfar. Després ho vaig descobrir per jo mateix recopilant cançons i romanços pels pobles de la Franja i amb les meues estàncies professionals per Catalunya".

Sobre l'aragonès pensa que "li està passant com en un moment donat al Llatí. S'està parlant, escrivint i estudiant, cada volta més per gent intel·lectual i cultivada però s'està perdent la parla viva allà on s'usava fins fa unes dècades."

"El català- segons l'Ángel- gaudeix de millor salut per les nostres terres, però cada any que anem per les escoles de la Franja notem un cert retrocés. Cada cop se sent parlar més castellà. En realitat és un miracle que encara es parle, amb la pressió que exerceix el castellà, l'emigració i la passivitat de les institucions".

CRÒNIQUES TAGARINES

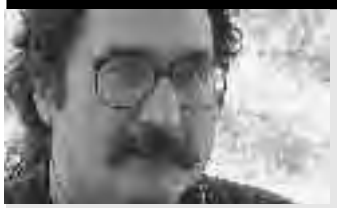

De debó, no coneixien la truita els romans?

■ **Esteve Betrià**

No voldria fer-me avorrit –més avorrit que de costum, vull dir– o plasta traient un cop més a col·lació l'espinosa i embullada qüestió de la truita d'ous –truitada crec que en diuen en ribagorçanopallarès i aranès– que en diferents moments de la història recent d'aquesta publicació ha semblat irritat susceptibilitats en diversos dels seus col·laboradors i lectors. Estic parlant en concret del senyor Romà Siscar –i alhora i de retruc, del doctor Ramon Sistac– així com, ni que sia d'esquitllèvit, de la senyora Josefina Motis, personatge que no sé si per solidaritat lliterana o tal vegada per pura coincidència homofona inicial i vocàlica entre Siscar, Sistac, Siall i Sisall, s'ha mostrat en les seues darreres intervencions a *TdF* inexplicablement bel·ligerant amb les opinions i comentaris emesos per aquest trist caloi almenaspí que no desitja altra cosa que mirar d'espentejar el temps plàcidament estès a l'ombra reparadora del pi gegantí que presideix, sense cap mena de pretensió, l'escura entrada del rònec mas dels Sisalls. En fi, no voldria deixar escapar l'ocasió per discrepar –amicalment, com de costum i com ha de ser– abans de tancar, per part meua, el tema de les entranyables característiques de les truitades amb vegetals; i més en concret, sobre si els antics romans coneixien o no coneixien les qualitats gastronòmiques de les truites d'ou. En fi, si bé el bon doctor Sistac ens va oferir en el número 68 de juliol-agost de 2007 d'aquesta revista sagaces anotacions per a intentar justificar perquè podia semblar que els romans desconeixien la confecció de la truita d'ous, jo –des de la més absoluta modèstia i sense cap altra pretensió– no ho acabo de veure prou clar; millor dit, no me les acabo de creure. Trobo que hi ha alguna cosa que no acaba de lligar prou bé; sincerament, lamento discrepar amb l'amic Sistac. El que no em crec de cap de les maneres és que –tal com anotà el doctor Sistac tot seguint el mestratge del doctor Coromines– el nom 'truita' (d'ous) sia degut a què 'així com les truites salten en les aigües braves del Pirineu, el cuiner expert fa saltar, per girar-la, la barreja quallada d'ous batuts damunt el ferro roent de la paella ben sucada'; tot plegat em fa pensar que en aquesta ocasió el mestre Coromines no va saber controlar prou bé l'audàcia que, sense excessos, ha de caracteritzar tot etimologista. Modestament, estic amb Wartburg quan, tal com s'apunta en el mateix *DECat*, cerca sense especulacions metafòriques l'explicació semàntica d'aquest mot en 'la forma allargada i cilindroinal, l'embolic d'ous debatuts que és una truita, vagament semblant a un peix'; en la truita de riu especialment, afegeixo, sovint cuinada en paella. De la mateixa manera tampoc tinc prou clara l'etimologia canònica gal·la que fa venir la forma *omelette* ('truita d'ous' en francès) del mot *lamelle* 'làmina'. Tinc incrustat en un ignot replec del meu escarransit cervell el vague record d'haver sentit, o llegit –certament ja fa molts anys–, que el mot francès *omelette* tenia l'origen en la similitud formal que manté la truita d'ous amb un punyal o ganivet medieval de fulla curta i ampla; és a dir, si fa no fa, en la forma allargada i cilindroinal d'un peix. Reconec, però, que en aquest cas potser sia jo qui es deixa dur per l'etimologia popular; mai no se sap.

No cal dir que mentre redacto aquesta última crònica –*Se acabó. C'est fini*, de debò– a propòsit de les truitades, n'estic preparant –pausadament i per etapes– una de pataques/trumfes/creïlles/patates amb mungetes tendres/bajoques/fesols/mongetes, ben dobla/retja/gruixuda –amb molt vegetal, poc ou i ben quallada–, tal com a mi i al doctor Sistac mos agrada, per tal de sadollar els meus instints més primaris. O no tan primaris.

Prestigi del català en universitats d'arreu

■ **Carme Messeguer**

L'Institut Ramon Llull (IRL) es fixa com a prioritat per als pròxims anys millorar la qualitat de les ofertes d'ensenyament de llengua i cultura catalana a l'estranger, sobretot a les universitats. Ho ha explicat el director de l'IRL, Josep Bargalló, durant la compareixença que ha fet aquesta tarda a la Comissió de Política Cultural del Parlament. Actualment 160 universitats d'arreu del món imparteixen estudis de català, que enguany han cursat uns 7.000 alumnes.

Bargalló ha explicat que actualment hi ha 160 universitats fora dels territoris de parla catalana on s'imparteix algun tipus de docència curricular en llengua catalana. Això suposa tenir presència als cinc continents, amb un total de 7.000 alumnes. El director de l'IRL ha assegurat que "estem satisfets amb aquestes dades, que ens situen a un nivell igual o superior que altres llengües europees comparables a la nostra en nombre de parlants". El director de l'IRL ha explicat que aquestes assignatures no es limiten a l'àmbit lingüístic, sinó que abarquen altres aspectes com la cultura catalana o la literatura. En aquest sentit, ha destacat l'experiència de 8 universitats a Alemanya on es fa una "qualificació complementària". Això vol dir que, a banda de la llicenciatura que cursa cada alumne, existeix l'opció de fer un curs de 150 hores de llengua i cultura catalanes. Així, es llicencien en el seu camp i alhora tenen una qualificació complementària que els permet fer pràctiques a empreses catalanes.

Pel que fa al futur, ha avançat que "ara el nostre objectiu no és augmentar el nombre d'universitats on tenim presència, sinó treballar per millorar la qualitat allà on ja hi som. Volem millorar i consolidar els estudis on, al llarg d'aquests anys, hem fet una inversió d'esforços i recursos. Això no implica, però, que no ens plantegem també tenir presència a països importants on no hi som".

Una altra de les tasques de l'IRL en la projecció exterior de la llengua catalana és l'expedició de certificats que acreditin els coneixements dels alumnes. En els darrers 2 anys el nombre d'inscrits ha estat de més d'un miler per curs. Els exàmens es realitzen a 71 ciutats de 28 països diferents. Finalment, el director de l'IRL ha afirmat que "la nostra feina és prestigiar, buscar l'excel·lència i normalitzar la nostra llengua".

SOM D'EIXE MÓN

Per l'any nou, l'any nou

Francesc Ricart

M'agradaria.... És una bona manera de començar un missatge. Ara, amb els correus electrònics (*mails* o *mílius*), allò de l'*assumpte* sovint ajuda a provocar la curiositat per córrer a obrirlos. Vull dir que una manera de provocar-te a la lectura del missatge és posar-hi un assumpte que servixca d'ham, com aquest "m'agradaria...". L'últim que he rebut amb aquesta fórmula és d'un bon escriptor impenitent de Capellades, una població de la comarca de l'Anoia, amb la qual, per cert, tinc entès que últimament s'hi ha relacionat la Coral de Fraga i el futbol sala també de Fraga. Ah, sí, deia que l'escriptor capelladenc Joan Pinyol, un escriptor reconegut i molt premiat arreu, em deia que li agradaria..., vaja, que em convidava a un acte sobre la memòria històrica, a partir d'un episodi que té a veure amb el seu avi i que ha tingut molt ressò. El cas és que jo no us volia parlar ni de *mails*, ni de memòria històrica, ni de l'anunci d'un bon finançament, ni de la crisi, ni de Capellades (que és una població molt bonica, amb el Museu del Molí Paperer, únic al món!). Volia escriure quatre ratlles (ara, ja només dues) sobre el que m'agradaria que s'esdevingués aquest any que ve; de fet, quan llegireu aquest paper el 2009 ja tindrà unes setmanes de vida, i tant de bo que un dels desigs s'haja acomplert: l'aprovació de la Llei de llengües. De fet és el desig que un, de manera més o menys ingènua, té al sarró dels desigs, que no és gaire, sobretot si pensem on som.

Precisament, al moment de malgirbar aquest article, una vegada més hem sabut com la comissió dels experts de la Unió Europea ha renyat l'Estat espanyol i, per delegació, hem d'entendre que també ha picat els dits al govern aragonès ("varapalo" en diu *El Periódico de Aragón*) per deixar de fer els deures, els que els toca respecte al català i a l'aragonès. Nosaltres, des del territori, com hem dit manta camins, segurament no hem fet prou per reivindicar pel català, però sí que hem de recordar, si més no, que ja farà vint-i-cinc anys de la Declaració de Mequinensa, al febrer d'aquest any nou i nou. Sí, molt temps, massa temps d'aquell acord que van signar disset alcaldes de les comarques de la Franja, entre els quals hi havia Marcelino Iglesias. Per cert, algú li n'ha sentit fer mai cap autocrítica, dels incompliments de les administracions sobre tot allò que s'hi demanava?

El text de la Declaració, anterior a l'ús del tractament telemàtic, ens apareix avui com del megalític, però s'hi pot entendre perfectament que, entre altres coses, hi diu: (*Declarem*) "*Que és urgent desenvolupar mides concretes per aconseguir la normalització lingüística d'Aragó, i que, en el cas de la llengua catalana, significa aceptar com a norma la gramàtica catalana, sense menyspreu de les peculiaritats llingüístiques de cada poble o comarca*."

Què deu d'entendre com a urgent l'aleshores alcalde de Bonansa? En canvi, em sembla que la gent sí que tenim la nostra idea de què vol dir i també del significat d'"aconseguir la normalització lingüística". Com deu valorar el president del govern aragonès el grau d'assoliment d'aquesta normalització demanada?

Vint-i-cinc anys!, que la mare de Déu de Saidí mos aide! Sobretot si pensem en la velocitat dels temps, i ja m'enteneu que no vull dir el temps cronològic, que també, sinó el "sociològic" i que Natxo Sorolla no m'ho tinga en compte.

Acabo: m'agradaria que el temps que ha de venir ens siga amic, o siga propici per a viure en català com cal (a la manera "sociològica") i que les noves generacions no s'hagen de distreure mai més amb declaracions més o menys èpiques, provocadores de frustracions I, si pot ser, deixeu-me demanar que m'agradaria que no em tingueu en compte que no haja aprofitat per a desitjar que superem la crisi ben de pressa.

Simon Yorke viu al Carxe

■ José Miguel Gràcia

El Carxe és una serra de 1371 metres d'altura que dóna nom a una zona formada per pedanies murcianes –una vintena– de parla catalana, que allà s'anomena valencià. Després de l'expulsió dels moriscs van quedar aquells territoris despoblats fins la dècada 1878-1887 que van ser repoblats per llauradors procedents de les valls del Vinalopó. Tal vegada una incipient repoblació comencés abans d'aquestes dates. Com és ben natural els nous pobladors van portar la seua llengua. En 1950 hi vivien al Carxe 5000 persones, ara amb prou feines arriben al miler. El 6 de febrer de 1999, al Pinós (País Valencià), capital natural del Carxe encara que no administrativa i política, es va presentar el llibre *El Carxe. Recull de literatura popular valenciana de Múrcia* d'Ester Limorti i Artur Quintana.

Fins aquí no he fet altra cosa que repetir el que és conegut, ara bé, el que poca gent sap és que a la Canyada del Trigo, una de les pedanies més grans –100 habitants– hi viu, des de fa sis anys, Simon Yorke, un dels més reconeguts fabricants d'aparells reproductors de discs de vinil (*Record players*) d'alta gamma mundial. No penseu en grans sèries, el reconeixement li ve donat per la qualitat del producte i no per la quantitat. Simon Yorke va nàixer a la Gran Bretanya, concretament a Londres. Estudià enginyeria tècnica i la filosofia del seu treball s'hi condensa en unes paraules del propi Yorke: "Nosaltres fem reproductors de discs. I això és tot el que hem fet d'ençà vint-i-cinc anys. Ho fem perquè, per sobre de tot, estimem la música. Tan senzill i seriós com això." …"Subjectivament, el reproductor de discs és un aparell per estimular la resposta emocional." Con es pot deduir d'aquestes paraules, en els productes que sorgeixen de les mans de Simon Yorke, la filosofia embolcalla la tècnica o a l'inrevés. L'objectiu final: per a la vista, produir bellesa estètica, per a l'oïda, pura emoció harmoniosa. Ell és un home que ha recorregut mig món, culte i preparat. A més de la seua activitat principal és un original pintor, poeta, músic, melòman i audiòfil empedreït. Tot i que si volguéssim destacar dos qualitats de la seua personalitat, hauríem de fer esment a la senzillesa i la bonhomia.

Ell comenta que només pisar terres espanyoles, i les dels Carxe en particular, en sentir-se fortament impressionat –enamorat diu ell–, va decidir comprar-se una casa vella a la Canyada del Trigo i quedar-s'hi. I allí viu i treballa feliçment amb el seu fill Spencer de 22 anys, i la companya Loli.

Té clients arreu del món, encara que el països on és més admirat i reconeguts els seus aparells són: Alemanya, Grècia, Rússia, Estats Units, Canadà, Singapur i algun més. A banda dels reproductors de discs analògics per audiòfils domèstics, en Simon Yorke construeix sistemes de transcripció analògica d'alta precisió, utilitzats en els grans fons i arxius musicals governamentals. Diversos models s'hi troben a la United States Library of Congress, a la National Library of Canada, al The Audio Archive de California i en algun departament del Kremlin.

En un recent viatge al Carxe he tingut la sort de parlar tota una tarda i vespre amb Simon Yorke, escoltant la millor música en els millors record players i bevent unes cerveses que ens serví molt amablement la Loli.

Simon York ajustant un equip (web: recordplayer.com)

Sóc afortunat en gaudir d'un reproductor (vulgarment dit toca-discos) S-9 sortit de les mans de l'amic Simon. És el més modest i accessible dels que fabrica, però no per això li manca art, tècnica constructiva i qualitats emocionals. És un bell exemple de la dita "less is more"

Si cap dels lectors decideix un dia endinsar-se en el camp de la música analògica, que no ho dubti, Simon Yorke construeix els millors reproductors. Després tancarà al fons d'un vell armari tota la música "enllaunada" i comprimida digitalment.

Informacions sobre el Carxe:
ca.wikipedia.org/wiki/El_Carxe
elcarxe.blog.com
www.youtube.com/watch?v=aTnEUzMOcRo
www.mhsinformatica.com/rafaelpoveda/carxe.htm
blocs.mesvilaweb.cat/node/view/45512

Informacions sobre Simon Yorke:
www.recordplayer.com
www.youtube.com/watch?v=yQrXvYZv1zQ
www.simonyorke.com

Models recents, S-10 i S-9, per als audiòfils domèstics

Premsa Comarcal

Som la premsa de casa!

Per lideratge, per proximitat...
Perquè t'interessa

Regala premsa comarcal

Regala subscripcions